

KAPITAL BOZORINI RIVOJLANTIRISH CHORALARI

Xalekeeva Zoya Pirniyazovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,

Moliya kafedrası PhD katta o‘qituvchisi

Erkinov Azizbek Bahodir o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezisdá Kapital bozorini yanada rivojlantirish, qimmatli qog‘ozlar chiqarilishini ko‘paytirish, jismoniy va yuridik shaxslarning fond bozoridagi ishtirokini kengaytirish, xalqaro moliya bozorlari bilan faol integratsiyalashuv ko‘riladi.

Kalit so‘zi: kapital bozori, xalqaro moliya bozori, faol integratsiyalashuv, ilg‘or xalqaro amaliyot.

Annotation: This thesis talks about capital market development measures.

Keywords: capital market, international financial market, active integration, advanced international practice.

Аннотация: В данном тезисе речь идет о мерах по развитию рынка капитала.

Ключевое слово: рынок капитала, международный финансовый рынок, активная интеграция, передовая международная практика.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-apreldagi “Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-6207-sonli Farmonining asosiy maqsadi - Kapital bozorini yanada rivojlantirish, qimmatli qog‘ozlar chiqarilishini ko‘paytirish, jismoniy va yuridik shaxslarning fond bozoridagi ishtirokini kengaytirish bo‘lib, ushbu Farmonga muvofiq, kapital

bozorining raqobatbardoshligini oshirish va uning kapitallashuvini 2023 yil yakuniga qadar 45 trillion so‘mga yetkazish, bank tomonidan kreditlashga muqobil bo‘lgan samarali moliyalashtirish mexanizmini yaratish bo‘lib, bunda

- xalqaro moliya bozorlari bilan faol integratsiyalashuv, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish va xorijda muvaffaqiyatli sinovdan o‘tgan ilg‘or yondashuvlarni qo‘llash orqali barcha toifadagi investorlar uchun kapital bozorining qulayligini oshirish;

- kapital bozorining uyg‘un faoliyati va uning barcha segmentlari rivojlanishini ta‘minlash orqali 2023 yil yakuniga qadar respublika va hududiy investitsiya dasturlari doirasida loyihalarning qimmatli qog‘ozlar chiqarish orqali moliyalashtirilgan qismini 5 foizga yetkazish;

- sohaga ilg‘or xalqaro amaliyotni joriy qilish, ortiqcha to‘siqlar va cheklovlarni bartaraf etish orqali fond bozorida rivojlanish maqsadlariga yo‘naltirilgan investitsiyalarni faol moliyalashtirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish;

- xalqaro mezonlar va tajribalarni joriy qilgan holda, kapital bozorini tartibga solishning yaxlitligini va tizimli tavakkalchiliklarning oldini olishni ta‘minlovchi qonunchilik bazasini yaratish;

- kapital bozorini zamonaviy talablarga javob beradigan kadrlar bilan ta‘minlash tizimini rivojlantirish, istiqbolli, shu jumladan, xorijiy mutaxassislarni jalb qilish uchun jozibador shart-sharoitlarni yaratish;

kapital bozori uchun soha mutaxassislarini tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirishni tizimli yo‘lga qo‘yish;

- minoritar investorlar, kapital bozorining boshqa ishtirokchilari hamda aholi keng qatlamlarining bilimlari, ko‘nikmalari va moliyaviy savodxonligini oshirishni qo‘llab-quvvatlash dasturlari doirasida 2023 yil yakuniga qadar 40 ming nafar aholini qamrab olishdan iborat.

Kapital bozori uning ishlashiga ta'sir qiluvchi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Xususiyatning mohiyati shundan iboratki, qarz berishni yoki qarz olishni istaganlarning barchasi buni har xil miqdorda va har xil muddatlarda amalga oshirishi mumkin. Bu kapital bozorida talab va taklifning mavjudligi, shuningdek iqtisodiyotning alohida segmenti sifatida ushbu bozorga xos bo'lgan barcha funktsiyalarning o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Bozor iqtisodiyotining ishlashini va uning uzluksiz rivojlanishini ta'minlaydigan ishlab chiqarish shartlari orasida

birinchi o'rinlardan birini kapital bozori egallaydi, uni yaratish bozor iqtisodiyoti tizimiga o'tayotgan mamlakat uchun eng qiyin vazifalardan biri hisoblanadi.

Kapital bozori ishlab chiqarish faoliyati uchun zarur bo'lgan pul yoki moddiy resurslar bozori. Kapital bozori ob'ektlari vaqtincha foydalanishga berilishi yoki sotilishi mumkin, ya'ni. egasini o'zgartirish. Kapital moddiy va pul shaklida bo'lishi mumkinligi sababli, moddiy boyliklar bozori va pul kapitali bozori ajralib turadi, ularning mavjudligi o'zaro bog'liqdir. Bozorda ishlab chiqarishning moddiy omillari kapitali deganda jismoniy kapital tushuniladi: mashinalar, mashinalar, binolar, inshootlar, materiallar zaxiralari va yarim tayyor mahsulotlar va boshqalar. Ammo ko'pincha kapital bozori qiymat, pul shaklida kapital bozori sifatida tushuniladi. Aslida, bu kredit kapitali bozori, chunki pul vaqtincha foydalanishga o'tkaziladi. Dunyoda kapital bozorni rivojlantirish bo'yicha har xil modellar mavjud. Bular orasida anglo-sakson tizimi juda mashhur hisoblanadi. Nyu-York, London, Hongkong kabi kapital bozorlari ushbu modelda faoliyat olib borayotgan ilg'orlar sanaladi. Bu modelga muvofiq, iqtisodiyotni moliyalashtirish manbalarining deyarli yarmi shu bozorlarda shakllanadi. Misol uchun, AQSHda qimmatli qog'ozlar bozorida kapitalizatsiya 30 trillion AQSH dollariga yaqin bo'lib, bu mamlakat YAIM (taxminan 19 trillion dollar) summasidan ancha baland. O'zbekistonda esa YAIM taxminan 400 trillion so'm yoki 50 milliard AQSH dollariga yaqin. Kapital bozoridagi erkin mablag' aylanmasi YAIMning 0,5 foiziga ham teng emas. Mamlakatda bu borada juda katta salohiyat mavjudligini isbotlaydi. Ya'ni investitsiyalarni aksiyalar, obligatsiya orqali jamlashga imkoniyatimiz bor.

Hozirgi kunda dunyo mamlakatlari moliya bozoridagi munosabatlarni tartibga solish va nazorat qilishda turli yo'llardan foydalanilgan holda amalga oshiriladi. Fikrimizcha ulardan moliya bozorini davlat organi sifatida yagona nazorat qiluvchi organ (bitta regulyator)ning mavjud bo'lishi eng samarali yo'l bo'ladi nazarimizda, chunki bunda nazorat qilish, istiqbollarni belgilash, rivojlantirish va shunga muvofiq huquqiy bazani shakllantirish bitta tizimda birlashsagina eng optimal natijalarga erishish mumkin bo'ladi. Bundan tashqari kapital bozorini tartibga solishda qabul qilingan va qabul qilinayotgan huquqiy bazani ham soddalashtirish, tartiblashtirish va jahon standartlariga moslashtirish talab etiladi. Buning uchun albatta so'ngi yillarda kapital bozorini rivojlantirish agentligi “Kapital bozorining yagona kodeksi” 3 ni amaliyotga tatbiq etish

choralarini ko‘rayotganligidan xabarimiz bor, bu albatta kapital bozorini tartibga solish, investorlar huquqlarini himoya qilish va yangi investorlarni iqtisodiyotimizga kapital kiritishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-apreldagi “Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-6207-sonli Farmoni.

2. “Yangi O‘zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalarini tahririyati» DUK-2020.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 14-apreldagi “Kapital bozorini tartibga solish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5073 Qarori.

4. Alikulov, A. T. (2022). In Uzbekistan, the use of the Stock Market in Attracting Financial Resources by Corporate Entities is One of the Tools. Journal of Marketing and Emerging Economics.

5. Аликулов, А. Т. (2020). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ТОРГОВЛИ НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ УЗБЕКИСТАНА. In Актуальные вопросы экономики.

6. Alikulov, A. T. (2022). In Uzbekistan, the use of the Stock Market in Attracting Financial Resources by Corporate Entities is One of the Tools. Journal of Marketing and Emerging Economics.